

DEMOKRACIJA

SVOBODNI SVET NE BO
KLONIL PRED SOVJETSKIM
USTRAHOVANJEM.

KENNEDY

Leto XV. - Štev. 21

Trst - Gorica, 1. novembra 1961

Izhaja 1. in 15. v mesecu

STRIC SAM SE JE NAVELIČAL NEHVALEŽNEŽEV

Združene države revidirajo svojo politiko pomoči

Beograjska konferenca tako imenovanih zvezanih držav je z neznatnimi izjemami dokazala, da so te države kljub hrupnemu »nevtalističnemu« zadržanju dosledno prilepljene na linijo sovjetske zunanje politike. Ob takih ugotavljanjih, ki se potrjujejo ob slehernem mednarodnem problemu, se samo po sebi postavlja vprašanje kreditov in pomoči tem deželam. Zato gotovo ne bo odveč, da si ogledamo nekaj primerjav med sovjetskim in ameriškim gospodarskim podpiranjem nekaterih izmed teh držav.

Eden izmed najbolj gorečih zagovornikov sovjetskih zunanje-političnih zahtev je bil na beograjski konferenci indonezijski državni poglavar Sukarno. Vse do danes je Indonezija prejela od Sovjetov kreditov za 100 milijonov dolarjev, od Poljske pa še dva in pol milijona dolarjev pomoči. Temu nasproti so Združene države podelile Indoneziji gospodarske pomoči za 479 milijonov dolarjev. Indonezija je potemtakem prejela od Združenih držav petkrat toliko kot pa od Sovjetije. Kljub temu navija ta dežela v zunanji politiki dosledno za Sovjetijo.

Druge države, kot n. pr. Kambodža, kjer se državni poglavar, princ Sihanuk, tako kričavo ne izpostavlja v zunanji politiki, je pa vse prej kot pa naklonjen Zahodu, je prejel od Sovjetov kreditov za 22,4 milij. dolarjev. Združene države pa so tej deželi podelile gospodarske pomoči za 257 milijonov dolarjev.

Indijski ministri predsednik Nehru je na beograjski konferenci sicer preprečil sprejem čisto prosovjetske resolucije, vendar je izkazoval sovjetski propagandi in komunističnemu tisku vso svojo naklonjenost. Od Sovjetije je Indija prejela 693 milijonov dolarjev posojil, od Združenih držav pa 1900 milijonov dolarjev. K temu je treba prišteti še nekaj sto milijonov funtovsterlingov od Velike Britanije, nekaj milijard mark od Zahodne Nemčije in večstomilijonskih posojil od Svetovne banke, ki razpolaga v glavnem s finančnimi viri zahodnega sveta.

Ministrski predsednik Burme U Nu je na predvečer beograjske konference topredal že pripravljeno stališče konference proti sovjetskim atomskim razstrelitvam, zakar so mu Sovjeti izplačali 38,2 milijonov dolarjev nagrade. Združene države pa so mu že pred tem podelile 73 milijonov dolarjev gospodarske pomoči.

V takih okoliščinah ni nič čudnega, če se je novi predsednik Združenih držav odločil za temeljito revizijo dobavljanja ameriške pomoči tako imenovanim »zvezanim« državam. Primerjave med vzhodnimi in zahodnimi krediti tem državam kažejo, da od spomladi 1960 Sovjetija - razen Kubu - ni podeljevala nobenih drugih kreditov. Prav tako Sovjetija ni nikoli dajala »predujmov«; sovjetske kredite so si morale države prejemanje pred podelitvijo »zaslužiti«. Poučen dokaz za to trditve so sovjetski krediti Indiji. Ko je l. 1956 Nehru za vso odločnostjo zagovarjal zatrtje madžarske revolucije s sovjetskimi tanki in bombniki, so sovjetski krediti z vso naglico napolnili prazne indijske državne blagajne.

Nasprotno so Združene države podeljevale kredite vsem tem sumljivim, kolebačim in na dve strani sesajočim »državam največkrat v obliki »predujmov«, in to brez slehernega moralnega ali materialnega kritja. Nič čudnega, če so jih obdarovale preslepili; nič čudnega, če kroži po afriških in azijskih ozemljih pravilo, kako se dobi denar od obeh velikanov: Sovjetiji služiš in nato prejmeš plačilo, Američanom pa poveš, da si se moral udejati Sovjetom zaradi sovjetskih kreditov, nakar ti Američani promptno postrežejo z dolarji. Ta doba pa se zdaj zaključena.

Predsednik Kennedy je ob letošnjem dovoljevanju gospodarske pomoči nerazvitim deželam omenjal, da je treba od sedaj dalje posvečati več pažnje tistim deželam, ki ob mednarodnih krizah zagovarjajo ameriško stališče. To precej pozno spoznanje utrjujejo še dejstva, da tiste države, ki načelno zastopajo zahodna stališča sploh ne prejema ameriške pomoči, ali pa le v neznatni meri. Ciprski državni poglavar, knezošof Makarios, ki je bil na beograjski konferenci brezpogojni zagovornik zahodnega mišljenja, je za svojo deželo prejel vsega 7 milijonov dolarjev gospodarske pomoči. Nasprotno pa je maršal Tito, ki se je na isti konferenci goreče zavzemal za to, da bi vse udeležence priznalo vzhodnonemško lutkovno vlado in je morda najhujševrednejši napadal ameriške zaveznice in same Združene države, je prejel iz Washingtona do slej nič manj kot 2280 milijonov dolarjev razcvrstanih pomoči. Pri tem niti niso upoštevani darovi poljskih pridelkov iz ameriških živilskih zalog in niti milijonski krediti drugih zahodnih dežel. Samo 17 Združenih držav je Tito torej prejel nad 2300 milijard dinarjev. Za ta denar bi lahko zgradil nad 600.000 trisobnih sta-

novanj, ali mesto, ki bi šlo nad dva milijona prebivalcev. Koliko tega ogromnega denarja je bilo zapravljenega, koliko zapravljenega z eksperimentiranjem, koliko ga je požrla komunistična propaganda doma in še več v tujini? Koliko je gospodarsko plodno naloženega? O vsem tem bodo pisarili naši znanjci.

Zadnje vesti iz Washingtona zatrjujejo, da proučavajo ameriški vladni krogi z vso resnostjo argumente, ki govorijo za ukinitve vseh vrst pomoči Titovi Jugoslaviji. Peljski in Gani. Nikita Hruščev je že pred časom izjavil, da v današnjem svetu ni nevtalističnih ljudi, zato tudi ne more biti nevtalističnih dežel.

Se pred kratkim je Tito v razgovoru s svojim dobrim znancom iz druge svetovne vojne, Britancem sirom Fitzroyem Macleanom odkritostno opredelil svoje odnose do komunističnega, oziroma demokratičnega sveta. Na prvo vprašanje Angleža: V čem se Titov komunizem razlikuje od sovjetskega, oziroma ostalih, je Tito odločno odgovoril, da ni nobene razlike. Poudaril je, da je njegov komunizem enak ostalim. Jugoslavija želi uresničiti komunizem po lastni poti. Ta naj bi bila bolj človečanska in zato bolj ortodoksna kot pa je sovjetska.

Druge vprašanje: Zakaj so po končani vojni še vedno potrebne človeške žrtve kot posledica revolucije?

Odgovor: Takih žrtv ni več, ker tudi ni več naših sovražnikov. Sovražnikov pa ni več, ker so bili med vojno pomorjeni: četniki, ustaši in atisti iz Slovenije - kako so se imenovali, tega se Tito ni mogel več spomniti, verjetno zato, ker ga vest teh grozodejstev ne spominja. Komunistična vest pač...

Sovjetski atentat na zdravje človeštva

Zelo redke so tiste obljube, ki jih je Nikita Hruščev tudi izpolnil. Ena izmed teh je na žalost razstrelitev petdeset megatonске atomske bombe, kar se je zgodilo v ponedeljek 30. oktobra na Novi Zemlji ob 9.37 po našem času, kljub protestom vsega svobodnega sveta, katerim so se po nekaterih deželah pridružili tudi komunisti. Eksplozija je ustvarila ogromen oblak radioaktivnega prahu, ki se je po razstrelitvi usmeril proti Sibiriji. Najprej bo torej okužil rusko ozemlje.

Po soglasnih mnenjih strokovnjakov je vojaški pomen take super-bombe skoraj ničev, medtem ko so stroški, tako finančni kot političnega izvora izredno visoki. Radioaktivnost ožrača se bo za celotno človeštvo, torej tudi za komuniste zelo povečala, kar po vseh današnjih medicinskih izsledkih kvarno vpliva na človeško zdravje, ne samo današnjih pokolenj, ampak tudi bodočih.

Seveda je vse to znano Nikiti Hruščevu in še bolj ruskim znanstvenikom. Kljub temu je Nikita Hruščev svojo trmo uveljavil in jo celo obesil na veliki zvon. Prejšnje atomske eksplozije so Sovjeti dosledno zatajevali. V Kremlju pa računajo drugače kot je to navada v zahodnem svetu: simpatije ali antipatije peščice jo-

Dogodki po svetu

PANAMA TERJA... Panamski predsednik Roberto Chiari je izjavil, da bi se njegova država rada ponovno pogajala z Združenimi državami glede povišanja najemnine za uporabo in nadzor ozemlja Panamskega prekopa, ki znaša sedaj 1.930.000 dolarjev letno. Prekop uporablja letno kakih 9000 ladij. Za promet donša Združenim državam lepe dobičke.

RUDARSKO MAŠEVANJE. »Če nam mislijo Sovjeti podkuriti z atomskimi bombami, potem poskrbimo, da k temu ne bodo ploskali v Zahodni Nemčiji živeči komunisti, je dejal prevozniki delavec nekega britanskega vojaškega taborišča v bližini mesta Herford. In tako so prevozniki delavci sklenili, da ne bodo dobavljali več premoga sovjetski vojaški misiji na Westfalskem, dokler Sovjeti ne prekličejo izstrelitve super atomske bombe.

VES SVET PROTI ZLOČINSKIM ATOMSKIM RAZSTRELITVAM. Po vsem svobodnem svetu se vrstijo uradne in zasebne protestne manifestacije proti zločinskim atomskim razstrelitvam v Sovjetiji in zlasti proti hruščevski pekleniski napovedi o izstrelitvi atomske velebombe. V koliko je sedanja močno povečana radioaktivnost ožrača zdravju človeštva, živalstva in rastlinstva nevarno škodljiva, si znanstveniki še niso na jasnem.

To sta vsekakor dve dragoceni priznanji, ki ju ne smemo pozabiti.

Pa se vrnimo k vprašanju »imperialističnih podpor« Titovemu režimu. Beograjski dopisnik nemškega dnevnika »Süddeutsche Zeitung«, ki izhaja v Monakovem, ugotavlja, da je Tito zašel v zadnjih mesecih v resne škrupce. Letošnji pridelek pšenice, ki so ga ocenjevali na 4,3 milijone ton, je dejansko izkazal komaj 3,5 milijonov ton pridelek. Pridelek koruze pa je bil naravnost katastrofalen. Namesto »planiranih« sedem milijonov ton, je znašal komaj štiri milijone ton.

V Jugoslaviji je bila lanska žetev zitaric relativno dobra, Titovski tisk jo je ocenjeval celo za odlično. Kljub temu pa so morali za letošnje poletje zaprositi Združene države za dobavo 500.000 ton pšenice iz sklada ameriških žitnih presežkov. Take dobave se plačujejo v domači veljavi. Dopisnik pravi tudi, da so Združene države dobavile Titovi Jugoslaviji od julija 1960 do junija 1961 žitaric in bombaža za 66. milijonov dolarjev.

Stric Sam je sedaj močno zavezel vsem tistim, ki se iz njegove darežljivosti norčujejo. En sam pogled mastnih napisov po jugoslovanskih časnikih, doma in v tujini, zadostuje za ugotovitev, kdo je za Tita prijatelj in kdo sovražnik. Komunistična morala ne pozna zahvale. Komunistična objestnost zaničuje svoje dobrotnike. Kje bi bil Tito in njegov režim - brez ameriških dolarjev, živil in drugih vsakdanjih potrebščin!

Kaj sedaj? Titu, njegovemu dvoru in komunistični aristokraciji seveda tudi v bodoče ne bo ničesar manjkalo. Ljudstvo pa bo v teh časih težko hraniti z golimi obljubami.

Dovolj je odlašanja

Dobrega pol meseca je minulo odkar je novi vladni generalni komisar dr. Mazza prevzel svoje odgovorne mesto. Doba je prekratka, da bi na področju, ki ga šele spoznavamo, ukretil kaj važnejšega. To velja tudi glede vprašanj, ki zanimajo posebno tržaške Slovence. Ni še odločitev niti jasnih izjav, iz katerih bi lahko sklepali, ali se bo dr. Mazza pri obravnavanju slovenske manjšinske problematike držal smernic svojega predhodnika dr. Palamara ali pa bo ubral novo, razvoju in sedanjem času primernejšo pot.

Razumljivo je, da bo zadržanje dr. Mazze v prvi vrsti odvisno od navodil, ki jih bo dobival iz Rima. Na drugi strani pa je prav tako res, da bodo tudi ta navodila v precejšnji meri sad mnenj in poročil, ki jih bo v Rim

Nobelova nagrada za mir

Nobelova nagrada za mir za l. 1961 so prisodili nedavno smrtno ponesrečenemu generalnemu tajniku, Švedu DAG HAMMARSKJÖLDU. Nagrada znaša 250233 šv. kron. Nagrado za mir za l. 1960 pa je prejel afriški nacionalist ALBERT LUTHULI. Svečani izročitvi nagrad najrajša ne bosta osebno prisostvovala. Albert Luthuli je namreč konfiniran na neki farmi v Južni Rodeziji.

in tako dalje nič drugega kot šibkost? Na žalost se pri vseh diktatorjih ta številna vprašanja, vsaj za nekaj časa pritrjujejo.

Kljub protestom vsega sveta je v nedavni preteklosti Hitler zasedel Avstrijo, Češkoslovaško, prelomil vse sprejete pogodbe in končno sprožil drugo svetovno vojno. Stalin in Hruščev nista v tolikšni meri uveljavljala diktatorske nemarnosti Češkoslovaška pa je ostala zahodnemu svetu v trajnem spominu. Zaradi njene usode je nastala N.A.T.O.

Oblastnost - to dokazuje vsa zgodovina - traja nekaj časa. »Svaka sila do vremena«, pravi star bosanski pregovor, ki je nastal v časih, ko je deželo pestila turška sila, ki pa jo je pravica združila v prah. Tudi s komunizmom ne bo drugače.

Notranjepolitične bojzani bodočih dni

Ze v zadnji »Demokraciji« smo ugotovili ustavne zadržke poslovanja državnega poglavarja v zadnjem poletju njegove uradovanja; zadržke, ki pod določeni okoliščinami lahko odločno vplivajo na državno politiko. Člen 88 državne ustave določa: »Republiki predsednik lahko - po zaščitnem predsednikov obeh domov - razpusti enega obeh domov ali pa oba. Te pravice pa se ne more poslužiti v teku zadnjih šest mesecev svojega poslovanja.«

Drugi del tega ustavnega določila vzemirja v teh dneh tako politične kroge kot tudi tisk. En del italijanske javnosti se sprašuje, ali bo državni poglavar pred 12. novembrom razpustil obe zbornici (tega dne pričena namreč zadnje predsedniško poslovno polletje), da bi si na ta način v novem parlamentu zagotovil boljše izgleda za svojo ponovno izvolitev? Drugi ugledajo, ali bo ministrski predsednik Fanfani poskušal v teh dneh nagovoriti državne poglavarja za predčasni razpust parlamenta, da bi z novimi volitvami utrdil položaj svoje vlade? Tretji so prepričani, da bodo socialdemokrati, republikanci in levičarski demokratijski poskušali v zadnjem semestru Gronchijevega predsednikovanja, ki ga imenujejo tudi »beli semestri«, uveljaviti eksperiment levičarske vlade.

Člen 88 ustave je svoječasno sprejela konstituenta na pritisk komunistov. Prav komunisti, ki so tako goreči obeževalci komunističnih diktatorjev, so se zballi, sda bi republikanski predsednik, ki bi želel biti ponovno izvoljen, v zadnjih mesecih svojega poslovanja izvajal pritisk na oba doma s pretinjo, da ju bo razpustil, če se ne bosta pokorila ter bi na ta način ostal na oblasti proti volji ljudstva. Te takratne pomisleke je komunistični tisk v teh dneh pridno ponavljal.

Te bojzani - in to mora priznati sleherni nepristranski opazovalec - so danes in pri državnem poglavarju Gronchiju, ki se strogo drži demokratičnih načel, povsem odveč. Opravičljiva pa je za resnično demokratični svet druga bojzani, da bi prišlo v teku »belega semestra«, t. j. v času, ko državni poglavar parlamenta ne more razpustiti, do morebitnega padca vlade in s tem do zelo resne vladne krize, kajti sestava nove vlade izgleda v danih političnih razmerah nemogoča.

Vse te deloma utemeljene, deloma neutemeljene bojzani so dovedle v zadnjih tednih do pogajanj državne poglavarja v predsednikoma obeh zbornic in do razgovorov ministrskega predsednika Fanfanija z voditelji strank, ki podpirajo današnjo vlado. Glede razpusta parlamenta sta bila predsednik poslanske zbornice Leone in predsednik senata Merzagora mnenja, da ne bi bilo umestno razpustiti zbornice, pred potekom sedanja parlamentarne legislature, ki potече šele čez dve leti.

Medtem so bili zagovorniki »odprtja na levo« pridno na delu in so Fanfaniju zapretili z vladno krizo, če ne ugodijo njihovim stremiljenjem. Fanfanij je na grožnjo odgovoril z lastno pretinjo: ali mislijo socialdemokrati in republikanci podpirati vlado vsaj do Novega leta, ali pa naj se parlament takoj razpusti.

Od novih volitev pa si danes levičarji ne obljublajo uspehov. Gospodarska blaginja, ki je deloma zasluga demokratičnih vlad, utrditev liberalcev in splošno nezadovoljstvo ljudskih množic proti sovjetskim bombnim razstrelitvam, vse to ne obljublja levičarjem uspehov pri morebitnih novih volitvah v tem času.

Vsekakor pa stojimo pred razgibanimi časi v italijanski notranji politiki, vse tja do konca maja.

pošiljal isti vladni generalni komisar. Vsaj preteklost uči, da je bilo tako. In ker sovпада dan, na katerega pišemo te vrstice, takorekoč z obletnico povratka Italije v Trst in s tem z obletnico vseh obljub, pisanih in ustmenih, ki smo jih ob tisti priliki dobili, čutimo potrebo, da povemo tudi mi, kaj mislimo, da bi smeli v prvi vrsti pričakovati od dr. Mazze.

Splošna sodba je, da je dr. Palamara, z vsemi sredstvi, ki mu jih je nudil njegov visoki položaj, zaviral uzakonitev in izvajanje manjšinskih pravic priznanih v londonski spomenici o soglasju in Posebnem statutu. V kritičnih trenutkih, ko je že bilo videti, da bi moral kaj izvesti, se je izgovarjal, da tega ne more stori, ker bi s tem bil ogrožen javni red in mir na Tržaškem ozemlju. Podpihovani srednješolci, vedro pripravljani na nezakonzano izostajanje iz šole, so s svojimi nastopi dali oporo za vzdrževanje te trditve. Ni pa niti od daleč v podobni meri upošteval dejstva, da je zrelejši del prebivalstva - z izjemo skrajnežev - te mladinske izgrede eno-dušno obsojal.

Ob sedmi obletnici povratka Italije v Trst lahko rečemo, da smo vsaj glede splošnega vzdušja, ki je vladalo med tu živečima narodnostima, v teh letih še posebno prav v zadnjem času napravili velik korak naprej. Pri tem omenjamo na prvem mestu zakonitev državnih šol s slovenskim učnim jezikom in začetek sistemiziranja njihovega učnega osebja. Pri proračunski razpravi v rimskem parlamentu je bilo rečeno, da vlada proučuje predlog za ustanovitev posebne stolice za slovensčino na tržaški univerzi. Slovenec, prof. Kjuder, je nedavno vodil del koncerta Tržaške filharmonije, na katerem je nastopil kot solist violonist Bravničar iz Ljubljane. Isti tržaški orkester je uvrstil v spored svojih letošnjih jesenskih koncertov skladbo tržaškega rojaka Pavleta Merkuja. Vse to se je zgodilo, ne da bi se zaradi tega kdorkoli razburjal. Nasprotno, sodelovanje Slovencev v teh in mnogih drugih primerih je naletelo na lep sprejem, pri kritikih pa na laskave ocene.

Ali ne dokazuje to, da se je razpoloženje za sožitje že močno razširilo, da uspešno spodriva in spodbija šovinistične težnje preživle nestrpnosti? Ni torej prav robnega razloga več, da bi državna oblast nadalje odlašala s priznanjem še tistih nekaj pravic, ki so bile v Londonu jasno dogovorjene in katerih neizvajanje tako bode v oči in ustvarja slabo kri.

Pričakujemo torej, da se dr. Mazza ne bo izgovarjal tako, kot je to delal njegov prednik. Razvoj sožitja v vsakdanjem življenju danes že prehiteva krajevno državno politiko, ki nekako zadržuje na pozicijah, ki so bile morda še razumljive takrat, ko se je tržaški vozle komaj začelo razvezovati, ki pa niso več opravljive danes, ko nas od tistih časov loči že lepa vrsta let. Skrajni čas je torej, da se končno vsaj v uradnem listu za Tržaško ozemlje razglasi Spomenico o soglasju in Posebni statut ter se jima na ta način da zakonito moč, da se nato dovoli uporabo slovensčine na sodišču in uvede dvojezičnost povsod tam, kjer bi po pravkar omenjenih listinah morala biti v veljavi. Dovolj je bilo odlašanja!

VESTI z GORIŠKEGA

SEJA OBČINSKEGA SVETA

Tudi sejo od četrta 19. okt. so komunisti skušali motiti. Povod za to jim je dala narasla Soča, ki je podrla srednja stebra brvi (passerella) iz Strašic v Podgori; župan je namreč poročal o dogodku in povedal o ukrepih, ki sta jih županstvo in državni tehnični urad storila, da se prepreči kaka nesreča. Komunisti pa so se ertili užaljene, ker župan ni omenil, da so mu komunisti bili poslali po sklicanju seje vprašanje, ali je kaj ukrenil za ugotovitev krivde pri zgradbi brvi, ki naj bi bila tako slabo zgrajena, da so se stebra in povodnji podrli. Župan je pojasnil, da dobi odgovor na prihodnji seji, ker tako veleva pravilnik. Komunisti se s tem niso zadovoljili in jeli razgrajati, župan je komunističnemu govorniku, ki je najbolj kričal, vzel besedo, za kar mu daje pravico sam pravilnik sej občinskega sveta, toda komunist le ni hotel molčati. Tako župan je prekinil sejo za deset minut. Toda tudi med odmorom se užaljeni komunist ni hotel pomiriti in je na vse grlo kričal in žalil razne odbornike.

Ko je na seji župan stvarno in krepko zavračal razne neosnovne trditve in obtožbe komunistov, so vsi svetovalci drugih skupin, izjemno iz socialistov, močno ploskali; po desetminutnem odmoru se je seja nadaljevala in župan ter pristojni odborniki so odgovarjali na razna vprašanja svetovalcev.

SEJEM SV. ANDREJA

Tako je odbornik Moise odgovoril tudi našim slovenskim svetovalcem v zadevi predloga, ki so ga bili stavili, da bi županstvo okrepilo sejem sv. Andreja na nekdanjo veljavnost. Dejal je, da je letos že prepozno za predlagane razstave živine, rokodelskih izdelkov, ženskih ročnih del itd. Zagotovil pa je, da je odbor sprejel predlog na znanje in ga bo izvedel, izpopolnjenega, za sejem prihodnjega leta. To zagotovilo je našim svetovalcem dal tudi župan dr. Poterzlo.

Naj omenimo še to, da je pristojni odbornik tako izčrpan odgovoril komunistom na neko njihovo vprašanje in dokazal, da je Odbor temeljito dobro rešil zadevo, s katero so komunisti s svojim vprašanjem hoteli spraviti odbor v zadrego, da je komunistični svetovalec, ki ga je stvar najbolj zanimala, sam izjavil, da se je v zadevi motil. Slo je za neko vprašanje delavskega značaja.

SOCIALKOMUNISTI NAREKUJEJO DEMOKRACIJO...

Sledile so volitve raznih občinskih komisij. Pred volitvami so socialkomunisti zahtevali tako demokratično sestavo komisij, da bi v njej bili zastopani tudi oni. Po svoje so jeli razlagati kaj je demokracija in naivno modrovali o njej. Seveda niso nikogar prepričali. Kozel vendar ne more čuvati zeljnika. Kjer so namreč oni na oblasti, ne poznajo demokracije in demokratičnosti. Tako v Gradišcu, v Doberdobi in drugod.

Seja je trajala štiri ure in pol.

Hude posledice narasle Soče

Ko je po dolgem obdobju izredno lepega vremena začelo sredi preteklega meseca deževati, ni verjetno nihče računal na možnost, da bodo reke že po nekaj ur neprestanega dežja narasle. Zato je v sredo 18. oktobra popoldne prišla nadvse nepričakovana vest, da je Soča za več kot dva metra narasla in odnesla osrednji del novega mostu, ki veže mesto z bližnjim Podgori.

Soča je začela nevarno naraščati že v sredo zjutraj, a kljub temu je v dopol-

danskih urah most odločno kljuboval vedno močnejšemu vodnemu pritisku, popoldne pa je najprej popustil en steber, potem še drugi. S tem je bila usoda mostu zapečaten, osrednji del je sicer še nekaj časa ostal v zraku brez opore, pozneje pa se je zrušil in izginil v valovih.

Nesreča ni na srečo zahtevala nobene človeške žrtve, ker je občinska uprava že po prvih znakih nevarnosti poslala takoj tja mestne stražnike z ukazom, da ne smejo nikogar pustiti čez most, a je vsekakor hudo prizadela vse mesto in še posebno delavce tovarne SAFOG in delavke podgorške predilnice, ki bodo morali sedaj na delo po neprimerno daljši poti. Zato je želja vseh, da bi most čimprej obnovili.

Letalska proga Gorica-Rim

Pred časom je bilo določeno, da bo na letalski progi Gorica-Rim s 1. novembrom stopil v veljavo nov vozni red. Ker pa sta se proti temu sklepu pritožili goriška in tržaška občina, so se pred dnevi pristojne oblasti sporazumele z goriskim in tržaškim županom, da bo prišlo do napovedane spremembe šele, ko bo mogoče vprašanje zadovoljivo rešiti.

VRNITE SLOVENSKO OBLIKO SVOJEMU PRIIMKU

Fašizem je uradno spreminjal slovenske priimke v italijansko obliko. Po vojni imajo vsi, ki jim je bil priimek tako spremenjen, možnost in pravico zahtevati, da se jim povrne prejšnja slovenska oblika priimka.

Treba je samo nasloviti prošnjo na prefekturo in navesti datum in številko prefekturnega odloka, s katerim je bil priimek poitalijančen. Prošnji je treba priložiti italijanski državljanski list in pa potrdilo o bivališču.

Pisarna dr. Sfiligoj v Gorici, ul. Garibaldi 9, je v tem oziru na razpolago vsakomur brezplačno.

Kdor želi pomoči, naj se zgleda v popoldanskih urah.

Navedene listine gredo na prostem papirju in prošnja ter prefekturni odlok, s katerim se prošnja reši, sta prosta vsake takse.

Prevod šolskega zakona

Gazzetta Ufficiale 9. oktobra 1961
Poslanska zbornica in senat republike sta sprejela, predsednik republike

RAZGLASA

naslednji zakon:

ČLEN 1. — V otroških vrtcih, v osnovnih in srednjih šolah goriške pokrajine in Tržaškega ozemlja se pouk vrši v materinem jeziku učencev.

V ta namen se v goriški pokrajini in na Tržaškem ozemlju lahko ustanovijo dodatno k šolam v italijanskem jeziku šole s slovenskim učnim jezikom, in sicer vrste šol, katere predvidevajo obstoječe šolske uredbe.

Ustanovitev in morebitna ukinitve šol s slovenskim učnim jezikom se izvede z odlokom predsednika republike na predlog ministra za prosveto v soglasju z zakladnim ministrom.

Nič se ne spremeni, kar zadeva bremena krajevnih samoupravnih teles v zadevi pouka.

ČLEN 2. — Šole, o katerih govori drugi odstavek 1. člena, so pridržane pripadnikom slovenske jezikovne skupine, ki so italijanski državljani ali ki imajo na tem področju redno stalno bivališče.

Vpis v šole s slovenskim učnim jezikom in njih obiskovanje je vezano na določbe, ki veljajo za ustrezne italijanske šole.

ČLEN 3. — V osnovnih srednjih šolah s slovenskim učnim jezikom je pouk italijanskega jezika obvezen.

Na stolicah za italijanski jezik na srednjih šolah s slovenskim učnim jezikom se lahko dodelijo stalni ali poverjeni profesorji enakih italijanskih šol, ki popol-

noma poznajo slovenski jezik; to znanje se mora ugotoviti s posebno skušnjo.

ČLEN 4. — Urnike ter učne in izpitne načrte za vsako vrsto ali zavoda šole s slovenskim učnim jezikom potrdi z odlokom predsednik republike na predlog ministra za prosveto.

ČLEN 5. — Za poučevanje na osnovnih šolah s slovenskim učnim jezikom v goriški pokrajini in na Tržaškem ozemlju se ustanovi pri vsakem obeh šolskih skrbništev poseben stalež osnovnošolskih učiteljev.

Mesta v teh staležih se podeljujejo po natečajih, katerih se lahko udeležijo kandidati slovenskega materinega jezika, ki imajo pogoje za vstop v splošne učiteljske staleže.

Osnovnošolski učitelji, o katerih govori ta člen, imajo enake prejemke in pogoje za napredovanje v službi kot osnovnošolski učitelji splošnih učiteljskih staležev.

ČLEN 6. — Za vodstveno in nadzorno službo na osnovnih šolah s slovenskim učnim jezikom se bosta šolska skrbnika v Gorici in Trstu posluževala osebja, ki popolnoma pozna slovenski jezik.

ČLEN 7. — Stalna mesta vodstvenega in učnega osebja na srednjih šolah s slovenskim učnim jezikom v goriški pokrajini in na Tržaškem ozemlju se podeljujejo na osnovi natečajev, katere razpisuje ministrstvo za prosveto po veljavnih določbah.

Natečajev, o katerih govori prejšnji odstavek, se lahko udeležijo kandidati slovenskega materinega jezika, ki imajo vse pogoje, ki se običajno zahtevajo za vstop v stalni stalež.

Profesorji omenjenih šol imajo enake prejemke in pogoje za napredovanje v službi kot profesorji enakih italijanskih šol.

ČLEN 8. — Diplomam in spričevalom o študiju na šolah s slovenskim učnim jezikom se v vsakem pogledu priznava ista veljavnost kot diplomam in spričevalom enakih državnih šol z italijanskim učnim jezikom.

KONCNE IN PREHODNE DOLOČBE

ČLEN 9. — V teku šestih mesecev od dneva, ko stopi ta zakon v veljavo, določi minister za prosveto število stalnih mest za vodstveno, učno, upravno in podrejeno osebje na šolah s slovenskim učnim jezikom na osnovi splošno veljavnih določb in določb tega zakona.

ČLEN 10. — V posebni stalež učiteljev osnovnih šol s slovenskim učnim jezikom na Tržaškem ozemlju se vpišejo osnovnošolski učitelji, sprejeti v stalno službo po členu 12. zakona z dne 13. marca 1958, števil 248, in, ako prosijo, stalni učitelji, ki službujejo na teh šolah v trenutku, ko stopi ta zakon v veljavo.

ČLEN 11. — Potrjuje se ustanovitev števila mest v posebnem prehodnem staležu na srednjih šolah s slovenskim učnim jezikom, ki jo je z učinkom od 1. oktobra 1958 dalje odredil generalni vladni komisar za Tržaško ozemlje na osnovi dejanskega stanja tistega dne in po smernici 1. člena zakonskega odloka z dne 7. maja 1948, števil 1128, število poverjenih mest pa po smernicah, ki so določene v razpredelnici, dodani odloku predsednika republike z dne 8. junija 1949, števil 405.

Minister za prosveto bo s svojimi odloki potrdil tudi zadevne, po učnih predme-

Glava Slovenske kulturne akcije, ki izhaja v Buenos Airesu, prinaša na vidnem mestu naslednje ugotovitve:

Slovenska kulturna akcija je posegla tudi v volitve na Primorskem, ki so bile letos 28. maja. Tržaški titovski dnevnik »Primorski dnevnik« je namreč v svojo volilno kampanjo potegnil tudi poziv, ki ga je lani decembra izdala Slovenska kulturna akcija. PROSNJO IN POZIV je podpisala vrsta odličnih zamejskih in izvdomskih slovenskih osebnosti v korist Slovenske kulturne akcije. Da bo vsak mogel oceniti višino častniške kulture tržaških peresarskih nastavlencev belgrajske diktature, ponatiskujemo člančič v celoti:

»Sfiligoj in Kacin v emigrantskem lističu. — Prišla nam je v roke zadnja dvojna številka revanšnega emigrantskega lističa iz Buenos Airesa Slovenska pot, ki objavlja na strani 22 nekako Prošnjo in poziv takoimenovane Slovenske kulturne akcije, ki ni prav nič manj protijugoslovska in separatistična, kot je list (sic!), v katerem je Poziv objavljen s podpisniki poziva vred. Nismo doslej vedeli, da se s tako propagando in akcijski strinjata dr. A. Sfiligoj in dr. Anton Kacin (podpisal je tudi msgr. Jakob Ukmar iz Trsta. — Op. ur.), ki se prav gotovo pred svojimi volilci s tako emigrantsko družščino, separatistično družščino ne moreta pohvaliti, ker se preveč dobro zaveda, da slovenski goriški volilci z njo nočejo imeti nikakšnega opravka! Sfiligoj in Kacin sta namreč med podpisniki Poziva poleg raznih Krekov, Basajev, Prešernov ter drugih bolj ali manj znanih emigrantov, ki so se zadnje čase začeli med seboj krepko pripraviti — vse v slogu vseh emigracij, ki si prej ali slej začnejo griziti svoj lastni rep...«

Nimamo namena polemizirati z volilnimi loparicami, pisanimi v likvidatorskem razpoloženju do samostojnega narodnega političnega nastopa Slovencev v Italiji, niti braniti narodno politično ravnanje dveh odličnih gorških Slovencev, ki sta svoj narodni značaj neomadeževan ohranila v najtežjih dneh fašističnega terorja, medtem ko so nekateri sedanji gospodarji tržaških titovskih peresnikov še nosili fašistične črne srajce...

Le na pomanjkljivo informativno vrednost »Primorskega dnevnika« hočemo opozoriti. Slovenska kulturna akcija, ki v smislu zahodnih kulturnih tradicij zna ločiti med kulturo in politiko, narodno in strankarsko politiko, je »Poziva« poslala v podpis mozem vseh političnih smeri, ki se prištevajo h krščanski kulturi. Za ponatis »Poziva« je potem naprosila ves svobodni tisk brez ozira na politično usmerjenost. Tako se med podpisniki nahajajo politične in nepolitične osebnosti, med političnimi spet privrženci krščansko-demokratskega, liberalnega in socialno-demokratskega gibanja, pa spet zagovorniki jugoslovske in zgolj slovenske rešitve slovenskega vprašanja. Vse te distinkcije seveda niso namenone »Primorskega dnevnika« v prid in jih je pošteno zamolčati. Svevovali bi mu le eno: naj se informira pri svojih beograjskih delodajalcih, zakaj v zadnjem času titovski uradni zastopniki po raznih deželah obiskujejo razne emigrantske osebnosti... in kakšna je vsebina teh razgovorov. Dalje: Urednik »Primorskega dnevnika« bi moral ali mogel vprašati gospoda policijskega ministra Rankovića v Beogradu, ali je njegovo pisanje v skladu z navodili, ki jih je Ranković napovedal dne 10. junija 1961 v beograjski »Politiki« glede emigrantov iz Jugoslavije?

»Primorski dnevnik« pa ni kaj prida poučen in zato so njegove intrige kratkokrake. Tako se tudi nihče ne bo začudil, da njegove informacije o sporih med emigranti niso čisto točne. Se vedno imajo slovenski demokratični emigranti toliko narodnega in demokratičnega čuta, da znajo skupno podpreti skupnemu kulturnemu napreduku slovenske narodne diaspore v svobodnem svetu — in tudi v domovini — posvečeno skupno institucijo.

Č. G. Artur Zalatel srebrnomašnik

V sredo 25. oktobra č. g. Artur Zalatel slavil petindvajseto obletnico posvečanja za duhovnika. V Gorici je č. g. Zalatel stolni vikar, katehet na slovenski šoli in dušni pastir v splošni bolnici. Je še mlad, saj se je rodil v Hruševju v zapadnih Brdih leta 1911, toda zdravja ni prav trdnega. Jubilantu č. g. Zalatelju čestitamo in želimo, da bi bil vedno tistega vedrega in prijaznega lica, kot ga vsi poznamo, in da bi žel obilnih uspehov v pastirovanju.

Vesti iz Doberdoba

Pred desetimi dnevi je imel doberdobski občinski svet svojo redno sejo, na kateri so med drugim razpravljali tudi o skorajšnji otvoritvi novega otroškega vrtca in o novem pokopališču, ki naj bi se po mnenju komisije zgradil na nekem

Misli preprostega človeka

Iz ust preprostega človeka prihajajo zadnje tedne tudi naslednje besede. Hitler je rožljaj z orožjem in trdil, da je nepremagljiv. Grozil je z vojno, če mu ne dovolijo zasesti zdaj eno svobodno zemljo, zdaj drugo. Parade njegove vojske so trajale po pet ur. Končno je Hitler sprožil vojno, ki ga je uničila. Tako je tudi s Hruščevom. Razstreljuje svoje jedrske bombe in zastruplja svet. Meni, da se ga bo svobodni svet ustrašil. Hruščev ne more niti razumeti, da se človek ne boji smrti, kakor se boji sužnosti. Se sto in sto najmočnejših jedrskih bomb ne bo prepričalo človeštva, da bi se odpovedalo zlati svobodi. Hruščev se boji svobodnega sveta in razstreljuje svoje jedrske bombe, da bi prestrašil svobodni svet. Hruščev je na krivi poti, kakor Hitler. Vsak napak korak ga lahko uniči.

čerkvenem zemljišču, precej oddaljen od vasi.

Na račun tega predloga pa se slišijo po Doberdobi precejšnje kritike. Ljudje namreč trdijo, da je kraj izbran za novo pokopališče, preoddaljen od vasi in vrhu tega še skrit v dolini, tako da bi bilo to nevarno za vse, ki bi imeli zakopane tam svoje. Čudno se nam zdi, da se občinska uprava ni zanimala za mnenje ljudstva. Ali bo morda sedaj to upoštevala in skušala ugoditi željam prebivalstva?

Druga senena stran komunističnega občinskega odbora v Doberdobi pa je ta, da se sploh ne zmeni, da bi kaj popravil prostor v starem otroškem vrtcu, kamor se mora vsako leto zateči po en razred slovenske osnovne šole zato, da sta lahko oba italijanska razreda v lepše urejenem šolskem posloju. Omenjena učilnica je namreč temna, vlažna in mrzla, da je učenje v njej za otroke prava muka.

In končno smo še zvedeli, da občinski svet razpravlja in sklepa včasih o kakšnem vprašanju, zadevnega sklepa pa občinski odbor ne vnese v zapisnik in prav tako ne poskrbi, da bi ga pravočasno izročil prefektu v potrditev.

ZBOROVANJA DEMOKRATIČNIH ORGANIZACIJ

To jesen beležimo zaporedoma zborovanja demokratičnih organizacij, katerih se močno poudarjata vera v demokracijo in ljubezen do svobode in človekoljublja.

V Parizu so zborovali predstavniki organizacij emigrantov iz držav pod komunistično diktaturo v Evropi. Sprejeli so resolucijo, s katero zahtevajo pravico sto milijonov zaslužjenih ljudi po samoodločbi. Resolucijo so razposlali raznim državam in vplivnim osebnostim vsega sveta.

Upati je, da jo je prejel tudi Tito, želimo, da jo tudi izvede, saj je beseda o samoodločbi padla tudi na znani beograjski konferenci izvenblokovskih držav.

V Rimu so zborovale tudi demokratične žene vsega svobodnega sveta. Pod komunističnimi režimi sta demokracija in svoboda uničeni. Razne gospodince so se zavzele za pravičen mir na svetu, za odpravo vsakega zatiranja, za uveljavljanje človeških pravic, za večje pravice in večjo zaščito žene-matere. Važno je to, da so se nekatere gospodince izjavile proti temu, da se otroci že v prvih letih ločijo od matere, ker zahajajo v razne vrtnice, ker mati mora delati in nima časa posvetiti se v glavnem družini in otrokom. Najboljša vzgoja, so trdile razne gospodince, je še vedno samo tista, ki jo otrokom nudijo družina, in prvi vrsti mati.

Pretekli teden pa se je vršil v Rimu

kongres socialističnega mednarodnega združenja. Predstavniki svetovnega demokratičnega socializma so odločno obsodili komunistično zatiranje človeških svobod in sovjetske razstreljive jedrskih bomb.

Otvoritev sovođenjskega vodovoda

V nedeljo 22. oktobra predpolne je bila v prostorih sovođenjskega otroškega vrtca uradna otvoritev novega vodovoda, ki ga je na državne stroške zgradila družba CAFO iz Gradišče.

Svečanosti so se poleg domačih oblasti udeležili tudi podprefekt dr. Palisi, msgr. Soranzo, šolski skrbnik dr. De Vetta, predsednik družbe CAFO g. Bressan, župana iz Steverjana in Doberdoba ter številni drugi izvoljeni predstavniki iz Gorice in raznih drugih krajev province.

Po blagoslovitvi in otvoritvi vodovoda je kot prvi govoril msgr. Soranzo, za njim g. Bressan, ki je v svojem govoru prikazal vse dosedanje delo družbe CAFO, nato pa domači župan g. Češut. Ta se je med drugim tudi zahvalil vsem, ki so na katerikoli način sodelovali pri graditvi sovođenjskega vodovoda.

Slovesnost se je zaključila z ljubkim prizorčkom ob ribniku, kjer so sovođenjski otroci spustili v vodo nekaj zlatih ribic in nato veselo zarajali in zapeli.

Daniilo Dolci in njegovo delo

Pismo iz Palermo

Tržačan Daniilo Dolci je znan tudi našim čitateljem, saj je »Demokracija« svojočasno obširneje poročala o njegovih človekoljubnih zamislih.

Povsem slučajno me je pot zanesla v Partinico, večje naselje na Siciliji, katera ime je pred leti prinašal svetovni tisk - v zvezi s siciljskim banditom Giulianom - z mastnimi črkami.

Spet je Partinico slovitno ime, posebno za tiste, ki se resno zanimajo za pomoč v nerazvitih deželah, saj je Partinico pučen poiskus za socialno in gospodarsko pionirsko delo. Kot je bilo nekdanje naselje Partinico tesno povezano z Giulianom, tako pomeni danes Partinico: Daniilo Dolci. Kar je Daniilo Dolci po lastni pobudi in s pomočjo svojih sodelavcev ustvaril, je danes klasični primer koristnega socialnega in gospodarskega snovanja današnje mladine. Njegovo tukajšnje delo dokazuje, kako si skrbno zasnovane zamisli utirajo pot k uspehom, zlasti tam, kjer uradni napori odpovedo zaradi nepoznanja krajevnih razmer.

Ko sem v Palermo stopil v avtobus, ki vozi v Partinico, mi je sprevidnik dejal: »A, gotovo greste na obisk k Danilu.« Automobilska cesta, ki vodi iz Palermo v Partinico je zelo lepa in po enurni vožnji sem dospel k Danilu. To cesto se imajo zahvaliti Giuliano, saj so jo zgradili nalašč zato, da bi banditu prišli do živega. Kot znano so ga ustrelili lastni pajdaši.

V neki stranski ulici v Partinico, se blišči na hišnem pročelju napis: »Centro studi ed iniziative per la piena occupazione, Partinico.« Tu je središče mednarodne delovne skupnosti, ki se je zbrala okrog Danila Dolcija.

Daniilo Dolci idealist in realist istočasno je sledil Gandijevemu vzoru, po katerem pobijamo lakoto in nezaposlenost s poučevanjem ljudskih množic in ustvarjenjem delovnih delov. Vse to pa od spodaj navzgor. V bedi živčevim je treba preskrbeti predvsem delo in ne samo denar. Zato pa je potrebno boljše in spretnije izkoriščanje življenjskih pogojev, ki jih je ustvarila narava. V zahodni Siciliji, zlasti na področju od Partinica proti severu do Menfi, je mnogo kamenja, zelo malo zemlje in vode.

V prvi vrsti gre zato - in to so bistvene zamisli Dolcija - vzbuditi in ljudeh, ki so v desetletjih bede otopeli, spoznanje, da tudi oni, od narave zapostavljeni lahko mnogo doprinesejo k izboljšanju lastnih življenjskih razmer.

Zelo redki so tisti turisti, ki potujejo po Siciliji, da bi se ozrli za kulise sončnega juga in slovitih baročnih pročelij. Tem redkim turistom ni težko ugotoviti, da leži za glavnimi, bogatimi poslovnimi ulicami v Palermo nezasišana beda, ki se na podeželju in posebno še okrog Partinica samo še veča.

Ljudje živijo ne samo po razpadlih hišah, ampak po razbitih barakah in celo v jamah. Otroci se igrajo v cestnem prahu in v strahotni umazaniji. Mnogim so veke zlepljene, zaradi trahome. V enem samem prostoru spijo ded, babica, oče, mati in otroci, največkrat na starih vrečah in nereditko v družbi koze in prašička. S stropa visi na vrvi košara in v njej v umazane cunjice zaviti dojenček. Tu ni nobene svetlobe, tu ni sonca, ozračje pa je prenasičeno smradu.

Kdor je vse to videl z lastnimi očmi, se ne bo mogel otresti občutka soodgovornosti. Na žalost je število tistih ljudi, ki so prepričani, da so ti ljudje v svojem siromaštvu srečni, zato ker sije sonce in

se oglašaja lajna »o sole mio«, da si ti ljudje kaj drugega ne želijo, še mnogo večje od tistih, ki se odgovornosti zavečajo.

Daniilo Dolci ni samo s knjigami in predavanji pokazal na siciljsko bedo, ampak s svojim lastnim delovanjem in s tem pokazal, kako je mogoče te probleme reševati. Daniilo Dolci živi s temi siromaki, okrog njega pa se je zbrala kopica mednarodnih sodelavcev: Svedov, Norvežanov, Angležev, Dancev, Belgijcev, Nizozemcev, Francozov, Svicarjev in Nemcev. Med njimi je tudi nekaj Kanadčanov in Avstralcev. So to moški in ženske, ki z italijanskimi sodelavci potrjujejo evropsko solidarnost. V tem skupnem delu so se zbrali ljudje raznih ver in različnih nazorov, ki prostovoljno živijo skromno in primitivno s tistimi, ki jim želijo pomagati.

»Mi ne moremo jesti piščancev in ne zrezkov, medtem ko se drugi, ki jim želimo pomagati, morajo preživljati s kruhom in testeninami, mi je dejal ožji Dolcijev sodelavec Edvard Waetjen.

Pripadniki vsakega sodelujočega naroda so si izbrali kraj, v katerem delujejo. Zaradi pomanjkanja denarja in sodelavcev, se delo seveda ni moglo razširiti po vsem otoku, ampak je zajelo bližnje in daljno okolico Partinica na skupni površini 300.000 hektarjev s 430.000 prebivalci. Tako delujejo Svedi v Roccamena, Angleži v Menfi, Nizozemci v Dammarati itd. Vsaka narodnost svoje delo sama finansira,

sredstva pa izvirajo deloma iz blagajne podpornega komiteja Daniilo Dolci, ki ima svoje podružnice po raznih deželah. Deloma prihajajo sredstva od raznih mednarodnih podpornih organizacij. Delo podpirajo tudi prominente osebnosti, kot so Aldons Hutley, Hunnar Mayrdaal, Jean Cocteau, Ignazio Silone, J. P. Satre, Abbé Pierre itd. D. H.

Bakreni obroč okrog Zemlje

V Združenih državah so pred dnevi izstrelili raketo, katere konica je v vesolju raztrosila 350 milijonov bakrenih iglic, ki naj služijo za radiofonske releje.

Znanstveniki raznih dežel so proti izvedbi tega poizkusa že pred časom protestirali. Izrazili so bojazen, da bodo bakrene iglice ostale leta in leta v vesolju in da bodo s svojo prisotnostjo znatno ovirale radioastronomska raziskovanja.

Iglice so s satelitom »Midasa« pognali na višino 3360 km. Nastali obroč bakrenih iglic je gost 8 km, širok pa 40 km. Ko je satelit obkrožil Zemljo, je konica trosila iglice in tako napravila okrog Zemlje bakreni obroč, s pomočjo katerega je mogoče reflektirati radijske valove frekvenc, ki jih doslej niso mogli uporabljati.

Vest je vzbudila po vsem svetu veliko zanimanje, med učenci pa je sprožila živahna tolmačenja.

Hamlet v Avditoriju

Slovensko gledališče v Trstu je svojo letošnjo sezono otvorilo s Shakespeareovim »Hamletom«. Za tako veličanstvo prireditve je režiser Babič angažiral vse igralce, kar jih ima ansambel. Poleg tega, pa si je moral izposoditi nekaj mladih moči pri igralški šoli.

Z radovednostjo smo pričakovali premiero, kajti pri tem delu se da oceniti moč celotnega ansambla. Že v prejšnji sezoni je bilo očitno, da tržaško pokličen gledališče hira. Njegovi najboljši igralci so odšli v Slovenijo, kjer so dobili mesta po raznih tamkajšnjih gledališčih, ali pa so raje presedlali k filmu.

Ce sodimo predstavo s strani poklicnega gledališča, potem najdemo številne nedostavkov, tako v izvajanju kot v režiji in sceni. Vendar so igralci prav s prikazom tega odličnega Shakespeareovega dela dokazali, da jih ne smemo prestrogo ocenjevati.

K režiji naj pripomnimo, da je Babič vse preveč iskal novih poti, da bi delu vtisnil svoj pečat. To se mu je deloma posrečilo, deloma pa mu je igra zdrknula iz rok. V posebno dramatskih scenah je režiser preveč z razumskega vidika začrtal igralcu igro, kar je seveda šlo v škodo človeške strani lika.

Najznačilnejši lik Babičevega predstavljanja »Hamleta« je bil Hamlet, v izvedbi Staneta Starešiniča. Vse preveč se mu je poznalo, da ga režiser drži trdno na vrvi, katere se ni mogel otresti in tako se je

gledalcu večkrat zdelo, da igralec samo recitira, igre in svoje vloge pa ne občuti. Velika razlika je bila med starejšimi, že rutinirami igralci in mladimi, ki se komaj prišli iz igralske šole. Ta razlika je bila očitna in je motila.

Med najboljšimi liki naj omenimo Lukeševo igro, medtem ko Mira Sardočeva ni prepričala. Velik napredek je pokazala Miranda Zaharija, do zadnje pičice izdelan in odlično podan pa je bil prvi grobar, saj ga je s pravim umetniškim zanosom zaigral Justo Košuta.

Igra je bila na premieri in reprizah dobro obiskana, kar je zelo razveseljivo, saj s tem odpadejo vsi pomisleki, da naše ljudstvo ni zrelo za resnejše in globlje igre. S. R.

Izraelske filmske igralke

Odkar je režiser ameriškega filma »Exodus« Otto Preminger odkril za film mlado državo na biblijskih tleh, je Izrael prišel v modo. Režiserji z vseh delov sveta so opazili, da niso zanimive samo tamkajšnje pokrajine, temveč tudi prebivalci te dežele. Dejansko je danes v tej deželi, kjer govoriš številne jezike, toliko mladega izraelskega naroda, da je začel zapadni film igrati na novo karto: na izraelske lepoticke!

Izraelska dekleta se razlikujejo od drugih deklet po svetu, ki so uspele pri filmu, med drugim tudi po tem, da pred svojo zvezniško kariero niso uživale v sladkem življenju, temveč je bila njihova mladost zagrenjena z vojaškim življenjem, ko že poprej odslužijo dveletni vojaški rok in dokažejo, da znajo s puško ravnati prav tako spretno kot z rdečim.

Haüa Harareet, 25 let, je prej, preden je zaigrala Esther v Wylerjevem vefilmu »Ben Hur«, napredovala do čina podoficirja. Bila je prva izraelska zvezda, ki je uspešno pristala na tujih tleh. In v katerih novih filmih bodo zahodni gledalci lahko videli Hayo? V Londonu je končala skupaj s Stewartom Grangerom kriminalno »Skrivnostni partner«, v Rimu so ji dali vlogo v »Atlantisu« novi verziji romantično pustolovske zgodbe o potopljenem mestu, ki jo je nekoč zrežiral G. W. Pabst z Brigitto Helm. Pravkar pa je dobila iz Pariza ponudbo za novo verzijo »Mate Hari«, ki jo je sprejela, čeprav je zelo verjetno, da bodo največje volhoke prve svetovne vojne ponizili na stopnjo politično-diplomatsko-strateškega stripčasa v cinemascopeu in tehnikolorju, prilagojenega okupu sodobnega gledalca.

Nekoliko srečneje (če upoštevamo, da ni navdušenje, temveč grenka nužnost tisto, kar sili izraelska dekleta v kasarne), se je izmuznila svojim vojaškim obveznostim Hayina vojska kolegica, 19-letna Elana Eden, naslovna junakinja Kosterjevega filma »Zgodba o Ruth«. Njena vojaška kariera je bila prekinjena na prošnjo ameriških filmarjev in le njena kratka »pruska vojaška frizura« je pričala o tem da je že nosila uniformo, preden jo je režiser Henry Koster povabil v Hollywood.

Dvajsetletno Daliah Lawie pa sploh niso še poklicali k vojakom, temveč je smela svoj nebrzdani temperament takoj preskusiti v nemško-izraelskem filmu »Zareči pesek«, nakar je vnela Parizane. Na njeno srečo je med njimi tudi duhovni oče BB in Annette Stryberg - Roger Vadim, kar ji utegne pomagati do velike kariere.

..... LEVJA SMRT .....

Ko je bil še mlad, so ga Beduini v puščavi Bad el Nahab imenovali »asnak«, kar bi se po sodobnem slovenskem izrazu reklo »klavec«.

Stari lev je ležal na smrtni postelji. Iz bližnje oaze so prihajale v poznih jutranjih urah armade komarjev, prepevale svoje brneče melodije in se zgrinjale nad starih puščavskim kraljem, ki je brez moči ležal med ožganim nizkim grmičevjem, medtem ko se mu je z dolgimi koraki bližala zadnja ura. Po obsežni puščavi se je glas o levovem umiranju hitro razširil. Prvi ga je opazil plešec, in od njega so novico zvedele lisice in puščavski volkovi.

Tedaj so se iz obširnih puščavskih predelov dvignili strahopetni šakali, da ne bi zamudili nevsakdanje pečenke. Starega kralja pa ni bilo drugega več kot kost in koža. Njegov nekdanji tako sijajni kožuh je bil oguljen in zbledel. Mogočna pleča so prebadala kožo. Njegova oglašala glava je utrujeno ležala v pesku, veke so bile zaprte, muhe pa so pridno gnezdile v številnih malih ranah, ki sta jih po vsem telesu natrosila bolezen in starost. Strleča rebra, ki so se dvigala in nižala, so izdajala težavno dihanje prsi in odkrivala poslednje utripe življenja, ki se je bližalo koncu. Puščavski večer se je bližal z vso naglico. Tedaj je stari lev še enkrat odprl veke. Opazil je trume nepovabljenih gostov kot male temne točke, ki se bližajo čez obsežno ravnino. Iz daljave so bleščale rumenozelene oči. Šakali so prihajali na pojedino. Ta pojedina je bil on, stari lev; tega se je zavedal.

Cedalje hitreje so sople pljuča in vedno bližje so prihajali šakali, ga obkrožali in

krajšali svoje korake; še vedno bojzljivi pred senco nekdanjega oblastnika. In kako glasno so vohali ti nemarni skrunili trupel! Krog se je čedalje ožil. Bili so že tik ob izmučenem telesu. Stari lev se ni ganil. Piskajoče je dihal. Koničasti šakalski smrček se je dotaknil njegovega boka. In glej, pri tem nezasišano ponizujočem dotiku se je v starem levu vžgala življenjska iskra. Zavedal se je, da je to bila smrt, ki je razpihala zadnji ogenj. Oči je odprl na široko. Mesečina je po puščavi razlivala svojo blede svetlobo. Nenadoma je prevzela telo starega leva moč nekdanjih časov, ko je bil še asnak, klavec.

Njegov košati rep je bičal pesek in z enim samim skokom je bil na nogah. Njegove oči so zaiskrile po puščavi. Njegova blede griva je valovila v luninem svitu. Za trenutek je ostal nepremičen. Šakali so se stisnili v en sam voz, da

bi se izognili zadnjega napada. Ni bilo časa, da bi se raztepli.

V tem trenutku je udaril oglušujoči, strahoten asnakov glas po puščavi. Strah je šakale ohromel. Tedaj se je stari kralj pognal. Njegove šape so udarile po kopicah šakalov in razmetale ducat zverin

z zlomljeno hrbtnico po pesku. Ostale mrčine so se razpršile s stisnjenimi repi in se pognale po puščavi. Še enkrat je zarjovel mogočni glas in prodri vse tja do same lune in do najoddaljenejšega koticca obširne ravnine. Vsi so slišali ta glas. Asnak živi, se je širila novica v puščavsko noč. Vse je zdrvelo v brloge in luknje.

Kralj pa odmeva svojega lastnega glasu ni več dojel. V tem času je usahnilo življenje v njegovem telesu.

Stoletnica Nansenovega rojstva

Tudi na naših srednjih solah so se v torek 10. t.m. spomnili stoletnice rojstva norveškega znanstvenika in raziskovalca Fridtjofa Nansena. Posebno znana sta njegova ekspedicija na Groenlandijo leta 1888 in njegov poizkus, da bi z ladjo »Fram« prispel do Severnega tečaja. O teh svojih podvigih nam Nansen sam govori v naslednjih knjigah: First Crossing of Greenland (1890), Eskimo Life (1893) in The Norwegian North Polar Expedition 1893-96: Scientific Results.

Po prvi svetovni vojni se je Nansen izkazal še kot velikega človekoljuba s tem, da je skrbel za usodo in povratek v domovino številnih beguncev in vojni ujetnikov ter ustanovil za osebe brez državljanstva poseben potni list, ki se po njem imenuje »Nansenov potni list«. Kot priznanje za vsa omenjena prizadevanja pa je Nansen leta 1922 prejel Nobelovo nagrado za mir.

POD ČRTO

Od absolutizma do dvodomnega parlamenta

PRIROČNIK DEMOKRACIJE 17.

VETO je latinska beseda, ki pomeni »preprečevanje«, je pa tudi pravica vladarja, ki ga pooblašča, da odbije zakonite ukrepe, ki jih je sprejela zakonodajna korporacija. Vladarji Velike Britanije pravice veta niso uporabili od leta 1707 dalje. Veto predsednika Združenih držav je mogoče preglasovati, če proti vetu glasujeta dve tretjini članov predstavniškega doma in senata. Predsednik, ki je izrazil svoj veto, mora kongresu vrniti predlog zakona v teku desetih dni, skupno s svojimi pripombami. Ako ga ne vrne v tem roku, postane predlog tudi brez predsednikovega podpisa veljaven. To pomeni, da v kolikor predsednik pravice veta ne uporabi, postane zakon vsak predlog, ki sta ga odobrili obeh zbornici, ne glede na to, ali se predsednik z njim strinja ali ne in ali ga je podpisal ali ne.

Pravica veta pa velja tudi za vse tiste organe, kjer je potrebna za sprejem neke odločitve soglasnost. Soglasnost pomeni, da postane ničev vsak predlog, če proti njemu glasuje en sam član ali če se glasovanja vzdri.

Pravico veta uživajo tudi vsi stalni člani Varnostnega sveta Organizacije združenih narodov.

VODLJIVA DEMOKRACIJA. Ta izraz si je izmislil indonezijski diktator Sukarno. Z njim je poskušal opravičiti svoj avtoritarni režim pred svobodnim svetom. Dejansko je ta izraz čisto protislovje. Smiselno odkriva potrebo marsikateri vlade, da bi se na nek način odkrivala težav, v katere je zašla zaradi določene ljudskega mnenja, strankarskih interesov ali spletk gotovih skupin.

Misel, naj vodi demokracijo vrhunska klika, je kaj tipična za današnja nazadnjaška stremjenja po avtoritarnosti. Avtoritarne osebnosti kot sta na primer Sukarno ali De Gaulle in njima podobni ne hrepenijo sicer po absolutnem samovladanju, ampak želijo, da se med nje in ljudstvo vključijo demokratični organi, kot so parlament, senat in stranke; hudo pa se vznejevolijo, če ti organi razvijajo in poskušajo uveljaviti svoje lastne zamisli proti volji voditeljev. Pri vodilji demokraciji gre torej za to, da avtoritarno vodstvo preobrazi demokratske ustanove v vprežno živino, ki naj vleče državni voz. Ta vprezna živina pa mora biti na vajetih, ki jih drži v rokah državnih poglavar, namesto, da bi bilo - kot to predpisuje prava demokracija - prav nasprotno. To se dogaja po vseh tistih deželah, kjer je prava »nevredljiva demokracija« odpovedala zaradi pomanjkljivosti ustavnih določil, ali manjkajočih demokratičnih tradicij, zaradi nedisciplinarnosti sebičnih skupin, zaradi nezadostnega nadzorstva s pomočjo neodvisnega in zrelega javnega mnenja itd.

VOLITVE so prenos osebne svobode volivcev na politiko. Pogoj pa je, da pri tem državljani svobodno izbirajo med stvarno dosegljivimi možnostmi. Volilna svoboda je zajamčena le tedaj, če so volitve tajne, to pomeni, da nihče niti oblast niti sosed ne more vedeti, koga je kdo volil. Hrupne volilne zunanosti po komunističnih državah, kjer se množice »spontano« odpovedujejo volilni tajnosti, so dejansko javne volitve. Samo z resnično tajnimi volitvami je dejansko odpravljen gospodarski ali moralni pritisk na volivca in samo na ta način prihaja do volilnih presenečenj tudi pri najmočnejših strankah. Da obstoja resnično svobodna izbira med praktičnimi možnostmi, nam jamči strankarski ustroj (glej stranke!) z zakonitimi obstojem opozicije (glej geslo!), kajti samo tam, kjer se volitve državljanov politično uveljavljajo s pomočjo političnih organizacij, ima volilno glasovanje svoj smisel in ustvarja s tem resnične alternative.

V splošnem razlikujemo volitve osebnosti in strankarske volitve. To se pravi, da se pri volitvah za neko mesto lahko poteguje (kandidira) dvoje ali več osebnosti, ali pa dvoje ali več strank s svojimi strankarskimi programi. Splošno znan primer volitve osebnosti so ameriške predsedniške volitve. V praksi pa so sleherne volitve kombinacija osebnosti in strankarskih volitev, kajti sleherni kandidat je po demokratičnih deželah istočasno tudi pripadnik neke stranke ali pa vsaj njen simpatizer. Tak kandidat vtelevšuje določen program, obdajajo pa ga številni več ali manj strankarsko-politično vezani prijatelji in pristaši. Nasprotno pa kandidira vsaka stranka ljudi, od katerih pripada vsaj določen del krogu znanih osebnosti. Kaj pri takih volitvah prevladuje, osebnost ali stranka, je odvisno od volilnega ustroja (glej poročil!)

Svobodne, tajne in splošne volitve (volilno pravico uživa sleherni odrasli državljan), so osnovni pogoji demokracije. Po večini demokratičnih dežel voli ljudstvo svoje zastopnike (glej parlament!) in ti izvolijo vlado ali vladnega predsednika. Ponekod voli ljudstvo poleg zastopnikov tudi vlado oziroma vladnega predsednika.

VOLILNI MOŽJE. Kadar izbira ameriški narod svojega novega državnega poglavarja, formalno ne voli enega izmed obeh kandidatov za predsedstvo, oziroma enega izmed podpredsedniških kandidatov, ampak voli volilne možje, ki s svoje strani izvolijo predsednika in podpredsednika Združenih držav. Vsekakor so ti volilni možje vezani na kandidata, so torej čisto formalni vmesni člani, katerih edini pomen je, da se glasovi preštevajo ločeno po volilnih okrožjih (po posameznih zveznih državah). Poropce torej ne ugotavlja večina za celotno državno ozemlje, ampak odloča večino po posameznih zveznih državah. Če doseže kandidat v eni izmed zveznih držav polovico glasov plus enega, so vsi volilni možje te zvezne države vezani na tega kandidata. Število volilnih mož po posameznih zveznih državah se ravna po številu prebivalstva, zato

se ta števila po posameznih zveznih državah od volitev do volitev tudi spreminjajo.

VOLILNO OKROŽJE. Volitve morajo biti organizirane. V državi kot celoti lahko kandidira več strank, in parlamentarne seže porazdelijo tem strankam po končnih volitvah v sorazmerju pridobljenih glasov (glej poročil!). V tem primeru je celotno državno ozemlje eno samo volilno okrožje. Državno ozemlje pa je v neki državi lahko porazdeljeno po njenih federativnih delih (na primer po regionih, pokrajinah, zveznih deželah, kantonih in itd.), po obeh ali po določenih delih po številu prebivalstva. Take predele imenujemo tudi volilna okrožja. Porazdelitev parlamentarnih sedežev strankam se vrši ločeno po volilnih okrožjih. V Veliki Britaniji imajo na primer prav toliko volilnih okrožij, kolikor je razpoložljivih sedežev v spodnji zbornici parlamentu. Tako je v vsakem okrožju lahko izvoljen samo po en kandidat. Poropce je torej povsem izločen. Je to volilni ustroj, ki še mnogo bolj prizadeva majhne stranke, ki pa odstotna klavzura (glej geslo!) v Nemčiji. Velika večina držav pa uporablja volilni ustroj, ki je nekaj kompromis med obeh skrajnostima, med popolnim majorcem (Velika Britanija) in popolnim poropcem.

VOLILNA PRAVICA spada med osnovne pravice demokratičnega državljanja in je tista pravica, ki vključuje sodelovanje v državni politiki. Ko se je pešičica jugoslovanskih komunistov polastila oblasti v državi, je pri prvih takoiimenovanih volitvah - iz strahu pred ljudsko sodbo - odvzela volilno pravico skoraj enemu milijonu volilnih upravičencev. Nekaj podobnega ni tvegala do tega časa nobena diktatura.

Razlikujemo aktivno in pasivno volilno pravico. Z aktivno volilno pravico si državljan pridobi pravico, da voli, s pasivno pa, da je izvoljen. Po večini demokracij uživajo vsi državljani moškega in ženskega spola, ki so dosegli po ustavi predpisano starost (največkrat enaindvajseto leto starosti), brezpogojno volilno pravico.

Je pa še kakšna dežela, kjer ženske v celoti ne uživajo volilne pravice (v Svici na primer po nekaterih kantonih). Boj za žensko volilno pravico je svoječaso dosegel svetovno politično pomembnost. Pomen ženske volilne pravice kot politične enakopravnosti žena in mož je odvisen od pomena volilne pravice v splošnem in s tem od pravega merila stvarne demokracije. Tam, kjer obstoja samo namišljena volilna pravica, volilna pravica, ki ne vključuje sodelovanja državljanja (in državljanke) pri ustvarjanju in oblikovanju politične volje in državne oblasti, kot se to dogaja po komunističnih deželah, tam nalagajo ženam iste dolžnosti kot moškim, ne nudijo jim pa nobenih pravic. Zato je ženska volilna pravica prišla do svoje zgodovinske veljave šele z uresničevanjem demokracije. Posledica je bila, da se je namesto družine v patriarhalnem pomenu besede, čedalje bolj uveljavljali posameznik kot nosilec družbe.

Ameriška zvezna država Wyoming je uvedla kot prva polno žensko volilno pravico leta 1869. Pred tem so deloma uveljavljali žensko volilno pravico v Avstraliji (od 1861), na Švedskem od 1862), na Finskem (od leta 1863). V splošnem pa so popolno aktivno in pasivno volilno pravico pričele države uvajati po prvi svetovni vojni. To je bila nekaka nagrada ženskemu spolu vojskujočih se držav. Zaradi odsotnosti moških, so morale žene med vojno izvrševati dela, ki jih normalno opravljajo moški. Po drugi svetovni vojni sta ostali v Evropi samo Svica in Portugalska, ki ne poznata splošne ženske volilne pravice. V Svici so moški volivci leta 1959 ponovno odklonili uvedbo splošne ženske volilne pravice.

Imamo pa tudi dežele, v katerih je volilna pravica pridržana samo tistim polnoletnim državljanom obeh spolov, ki so večerj pisane in čitanja, nepismeni državljanji v teh deželah nimajo volilne pravice. V prejšnjih časih je po nekaterih deželah veljalo načelo omejenosti volilne pravice. Polno volilno pravico je užival samo tisti, ki je plačeval določen mini-

(Konec na 4. str.)

Na mednarodnem forumu evropskih manjšin

Zveza evropskih manjšin, ki deluje že več let ter ima za cilj spoznavanje manjšinskih vprašanj, organizira vsako leto svoj običajni zbor. To priložnost pa izrabi, da si istočasno tudi ogleda od blizu stanje manjšine, pri kateri gostuje.

Letos so si kongresisti ogledali življenje in probleme Belih Hrvatov, ki že štiri sto let vztrajajo na nekdanji madžarskem sedaj pa avstrijskem ozemlju, daleč od svoje matične države.

Pot do Gradišćanske, po nemško Burgenland, ki se razprostira od Jugoslavije na jugu pa vse do Češkoslovaške na severu, je od nas precej dolga, kajti železniške zveze do glavnega mesta, Eisenstadta niso ravno najboljše.

Po petnajsturni vožnji z različnimi ekspresni, podeželskimi počasnimi vlaki in celo z avtobusi, sem končno prispel do trga Ebenfurth. Z menoj sta isto smer potovala dva priletna zakonca, ki sta v faktu počasnega pozbavljiva vlaka zobala grozdje in spravljala vase malico. Ko sta si privezala dušo, sta se začela razgledovati po nabožnih slikah, ki krasijo železniške vozove. Te slike so dela izključno madžarskih avtorjev, kajti vlak pelje preko meje v »Ljudsko republiko Madžarsko«, kar je razvidno tudi iz dvojezičnih napisov.

Ko smo se približali vasi, kjer bi moral ponovno presedlati vlak, sem se ojuščil, zbral skupaj nekaj nemških besed ter plaho vprašal zakonca, da mi poveš, kje najdem zvezo za Eisenstadt in kje si lahko nabavim listek. Možakar mi je že hotel odgovoriti, ko ga je zakonska polovica prehitela. Za uvod me je opozorila, da se ne sme kaditi, čeprav si nisem prižgal cigarete, ne cigare in tudi ne pipe. Ko je spoznala, da ne nameravam tudi v bodoče kaditi, mi je prijazneje začela podrobno opisovati pot, končno pa je želela vedeti od kod sem, kam grem, zakaj govorim slab nemščino in podobno. Med svojim razlaganjem in spraševanjem je hodila od okna do okna, tega odprla, drugega zopet zaprla, kar me je kmalu spravilo v nejevoljo, zato sem ji kratko odgovoril, da ne razumem njenih vprašanj, in hvalabogu me je tedaj gospa pustila pri miru ter se raje posvetila svoemu možu.

Kmalu nato smo prestopili. Kasneje sem zvedel, da je bila to prva gradišćanska vasica, po imenu Walkprodersdorf. Lica ozkotirna železnica nas je sedaj vozila proti Eisenstadtu. V vagonu je bilo polno kmetov, ki so med seboj vneto govorili v meni kar dobro razumljivi hrvaščini. Srečanje z zastopnicami ljudstva, ki sem ga nameraval obiskati, me je navdalo z zadovoljstvom. Toda še preden sem se jim lahko predstavil v domačem jeziku, je ena izmed starih žena, ki je sedela poleg mene, zagledala v mojih rokah slovenski časopis in začel se je razgovor o vseh mogočih vprašanjih. Ko smo končno je prispeli v gradišćansko glavno mesto me je prijazna soseda pospremila v hotel, kjer naj bi se vršil kongres.

Preden sva se poslovila, sem se spomnil da imam pri sebi še nekaj bombonov, katere je moja soseda rada sprejela za svoje vnučke.

V hotelu se ni bilo nikogar od kongresistov, zato sem si ogledal mesto. Največja stavba je županstvo, v katerem je sedna dvorana čudovito lepo poslikana. Med mnogimi freskami sem poiskal sliko kralja Matjaža. Od tu pa sem pogledal še v Hydnovo sobo, kjer je muzej tega skladatelja.

PRVI STIK Z OSTALIMI KONGRESISTI

V prvih popoldanskih urah je polagoma prispel pred hotel sprevod kongresnikov in po običajnih formalnostih, smo se usedli za mizo in začeli s prvo sejo. Spoznal sem se z danskimi zastopniki iz Nemčije, z Nemci iz Danske, Ladinci iz Švice, Madžari iz Avstrije in Nemčije, Slovenci iz Koroške, Južni Tirolici, Poljaki iz Nemčije, Baski in gradišćanskimi predstavniki. Glavno besedo so imeli tu seveda Gradišćani, ki so nam prikazovali svoje probleme, svoje borbe, ki jih imajo z oblastmi za večje narodnostne pravice, vendar je bilo iz njihovega uradnega pripovedovanja jasno razvidno, da nočejo priti navzkriž z oblastmi ter so jih zato hvallili. Ko sem se pogovoril z njihovim najvnetejšim kulturnim delavcem Sučićem pa je medalja pokazala drugačno plat.

Po prvi seji so nam Gradišćanci pripravili večerjo, nakar se je začela kulturna prireditev. Odličen burgundec je družbo spravil v dobro voljo. Tamburaški zbor je moral svoj repertoar na željo kongresistov podaljšati. Poleg hrvaških pesmi, so zapeli in zaigrali tudi slovenske.

Naslednji dan nas je povabil predstavnik madžarske manjšine v Avstriji grof, dr. Rudolf Zichy na svoj dvorec, od koder se dobro vidi meja z Madžarsko. Z lastnim prevoznim sredstvom smo si ogledali Gradišćansko in prijazni gradišćanski vodje nas je na kratko seznanil s kraji in zgodovino Belih Hrvatov.

HRVATSKI NASELJENCI - GRADIŠĆANI

Gradišćani žive v teh krajih od časov, ko so zbežali pred Turki iz Hrvaške. Bili so to hrvaški primorci, kar se jim pozna tudi v izročilih, ki so jih prinesli s seboj. Pesmi, ki jih pejejo, so mešane dalmatinske in v besedilu večkrat zasledimo opevanje plavega Jadrana in Splita.

Čeprav avstrijska vlada ne podpira zamisli, da bi olajšala Belim Hrvatom nadaljevanje narodne tradicije, so primorski Hrvati na Gradišćanskem v dolgih štiri sto letih ohranili vse, kar je pristno za ta južnoslovenski narod.

Dežela je izredno bogata in njenim prebivalcem ne manjka materialnih dobrin,

kajti zemlja jih vsako leto bogato obdaruje s svojimi darovi od vinske trte do koruze in krompirja ter jagod. Svoje po več kilometrov dolge njive ne orejejo z vprežno živaljo, žival je tu nadomestil traktor. Nekam čudno je slišati sredi traktorjevega železnega šumenja brekanje, tamburice, ob zvoku katerih se narahlo pozibavajo žanjice, ki so se na njivo pripeljele z najmodernejšimi avtomobili.

Velika škoda za skupino je, da ne žive na enotnem ozemlju. Ločeni so namreč na pet otokov ter so po poklicu povečini kmetje in delavci. Nimajo svoje lastne politične organizacije, pač pa so se porazdelili med avstrijsko socialdemokratsko in krščanskodemokratsko stranko. Zanimivo je, da so krščanski demokrati bolj naklonjeni manjšini od socialistov. Gradišćanski prvak je nad dva metra visok dr. Müller, ki je član krščanskodemokratske stranke, v kateri zavzema precej odgovorno mesto.

V lastni tiskarni v Eisenstadtu tiskajo Beli Hrvati svoj tednik »Hrvaške novine« v tri tisoč izvodih. Naklade svojega tiska nikomur ne skrivajo, kajti tu ni političnih problemov.

Avstrijska vlada jim je podelila lastne osnovne šole, medtem ko so srednje šole in gimnazije nemške. Po vaseh, v katerih žive, imajo lastne duhovnike, ki so poleg učiteljev edini kulturni delavci. Kulturnih organizacij je precej, vendar jih najdemo samo po vaseh.

Grof Zichy nas je sprejel zelo vljudno, saj je bilo takoj razvidno, da so taki obiski pri njem zelo dobrodošli. Dvorec je namreč oddaljen nad šestdeset kilometrov od Eisenstadta ter vlada v njem dolgega. Njegovi služabniki so vsi Hrvati. Po sprejemu in kosilu, smo odšli na madžarsko mejo. »Fair play« ne dovoljuje da bi delali primerjave o življenju ljudi na tej in oni strani meje, vendar lahko rečemo, da je kot dan in noč. Grofov sin, ki živi s svojimi očetom, se je med svojimi ljudmi naučil toliko hrvaškega, da sva se lahko pogovarjala.

Pripovedoval mi je o dogodkih iz časov madžarske revolucije. Samo v njihov dvorec so sprejeli nad osem tisoč beguncev, katrim so nudili prvo pomoč. Značilno za tiste čase je bilo, tako mi je pravil mladi grof, da so najprej bežali najhujši komunisti, ki so se bali posledic Nagyjevce vlade, za njimi pa so prešli mejo študentje in delavci, iz strahu pred sovjetskimi tanki in sovjetskimi masčevanjem. Značilno pa je, da se od komunistov, ki so prvi prešli mejo, ni nihče več vrnil v svoj komunistični raj.

Kos meje, ki smo jo videli, je zgrajen z železno žico, ki naj vsakogar opominja, da se tu ne sme preko. Poleg žice pa je bilo s prostim očesom lahko nasteti več ducatov granicarjev, ki so budno pazili, da ne bi kdo ušel iz domovine socializma.

Prijetnih potovanj in izletov je bilo sedaj konec. Prišlo je na vrsto resnejše de-

lo. V kongresni sobi »Hotel de France« na Dunaju so kongresniki na prvi jutranji seji sklenili, da bo prihodnji občni sestanek v Nemčiji v bližini danske meje, kjer si bodo lahko ogledali od blizu vprašanja in življenje danske manjšine v Zahodni Nemčiji. Nato je glavni tajnik organizacije Skadergard predložil osnutek osnovne listine združenja, o katerem je bilo več različnih mnenj. Po predebatiranju finančnih vprašanj združenja, se je jutranja seja zaključila.

Zastopniki avstrijskega notranjega ministrstva so sprejeli kongresnike in jih povabili na kosilo.

Na popoldanski seji so Južni Tirolici obrazložili svoje zahteve in položaj njihove manjšine. Zveza je potrdila njihovo resolucijo, katero so nato poslali italijanskim vladnim predstavnikom. Tedaj se je oglasil k besedi predstavnik koroških Slovencev, dr. Inzko, ki je obrazložil položaj Slovencev v Avstriji. O tem vprašanju se je razvila debata, na katero je dr. Inzko rad dajal pomenila. Ko so se kongresniki seznanili s položajem Korošcev, so izglasovali posebno resolucijo, naslovljeno na avstrijske oblasti z željo, da bi Avstrija ustvarila Korošcem boljše narodnostne pogoje ter jim končno uzakoniła šole.

Z željo po medsebojnih stikih posameznih etničnih skupin, je predsednik Schmidt zaključil kongres.

Saša Rudolf

Nobelov nagrajenec: Ivo Andrić

Letošnji Nobelov nagrado za književnost so podelili jugoslovanskemu pisatelju Ivo Andriću. Člani švedske akademije so svojo izbiro motivirali z besedami: »Izbrali smo prav njega, zaradi epske sile, s katero je opisal motive in človeške usode v zgodovini svoje dežele.«

Ivo Andrić se je rodil 10. oktobra 1892 v Travniku. Bil je zelo revnih staršev ter se na svojo mladost, polno pomanjkanja, pisatelj še vedno spominja z žalostjo. Kot gimnazijec je sodeloval pri neki nacionalistični reviji. To sodelovanje ga je spravilo najprej v zapor, nato pa v internacijo. Ko je končal študije v Gradu, se je preselil v Beograd, kjer se je spoznal s srbsko književnostjo. Vstopil je v diplomatsko službo. Bil je uslužben na konzulatih v Trstu, Rimu, Gradu, Madridu, Zenevi in končno v Berlinu. V takratni nemški prestolnici se je znašel kot popolnomočen minister prav v trenutku, ko je prišla druga svetovna vojna. Pisatelj je tedaj bolehal in lahko bi sledil drugim jugoslovanskim konzulom, ki so se odločili da se ne vrnejo v domovino. Andrić pa je kljub temu odpotoval in doživel težke čase nemške okupacije.

Po vojni je bil izvoljen za predsednika zveze jugoslovanskih književnikov.

V literaturo je vstopil že leta 1911. s sodelovanjem pri različnih literarnih revijah, vendar se je uveljavil šele po prvi svetovni vojni. Takrat je namreč izdal tri knjige »Ex Pontos«, »Nemir« in »Potovanje Alije Džerzeleza«. V času svojega službovanja na raznih konzulatih, je zamenjal literarno udejstvovanje ter je samo od časa do časa objavjal krajše novele.

Mesto med evropskimi najboljšimi pi-

satelji, si je priboril takoj po koncu druge svetovne vojne, ko so v enem samem letu izšli trije romani in sicer »Gospodična«, »Travnjska kronika« in »Most na Drini«. Ta njegova dela so bila prevedena v mnoge jezike. »Most na Drini« pa je pred kratkim izdala v nizu »Medusa« tiskarna Mondadori v italijanščini.

Rojstvo slovenske državnosti

Dne 29. oktobra so se mnogi Slovenci spomnili dneva rojstva slovenske državnosti, dneva, ko so slovenski častniki na Kongresnem trgu v Ljubljani s svetlimi sabljami prisegali zvestobo osvobodjeni državni skupnosti. To je bilo 29. X. 1918.

Vidalijevo spreobrnjenje

Ze nekaj let sem so med tržaškimi komunisti naraščali nespornosti glede komunističnih odnosov do titovcev oziroma do Titove Jugoslavije. Vittorio Vidali ni vse do najnovejših časov nikoli zatajil Stalinovega prokletstva titovstva; prokletstva, ki mu je sam botroval posredno ali neposredno. Kljub poudarjenim antipatijam tov. Vidaliju do preostega slovenskega članstva partije, deluje v sami stranki skupina komunistov, ki je s preprostimi, razmnoženimi letaki obveščala slovenske partijske pripadnike o raznih očitkih pristranosti tržaškega partijskega vodstva in zlasti žigovala sovražno zadržanje vodstva do titovcev in Titove Jugoslavije. Pritožbe te skupine so očitno predrele tudi v samo osrednje partijsko vodstvo, ki je po vsej verjetnosti pripra-

ostale nespremenjene. Prevešemo želimo, da bi bili z novimi gospodarji zadovoljni potniki in nameščenci!

V TRŽIŠKIH LADJEDELNICAH so imeli v nedeljo velik dan. Slnavili so namreč petintridesetonsko ladjo »Ursa Maiora«, katero so zgradili v rekordnem času treh mesecev. Poleg tega pa so potavili prvi gredelec za najmodrnejšo ladjo, ki bo imela prav tako petintrideset ton. To novo ladjo ki jo bodo verjetno skončali čez dve leti, bodo napravili za pomorsko družbo »Home line«.

STEVILO OTROK, ki so se letos vpišali v osnovno šolo vpadla. Letos bo namreč obiskovalo italijanske osnovne šole 1235 učencev manj, kot prejšnje leto. V šolah s slovenskim učnim jezikom pa se je število otrok skrčilo za skoraj deset odstotkov.

V SENATU je pristojna komisija priporočila odobritev zakona o izvolitvi treh senatorjev za tržaško ozemlje. O delu komisije je poročal senator Schiavone, njegovim zaključkom pa se je pridružil tudi senator Pellegrini. S tem postopkom zgle-da, da bo senat končno odobrila zakon o izvolitvi treh tržaških senatorjev.

AMERISKI ATOMSKI REAKTOR ZA SLOVENSKE INŠTITUT. Ob priliki nedavnega zasedanja Mednarodne atomske agencije Združenih narodov na Dunaju je bila podpisana med to ustavno in jugoslovansko vlado pogodba o dobavi atomskega reaktorja in ustreznega pogonskega goriva (obogatnega urana) za Fizikalni inštitut »Jožef Stefan« v Ljubljani. Ta inštitut, ki je imenovan po slovenskem koroškem rojaku, ki se je pred okoli 100 leti proslavil v mednarodni fizikalni znanosti s svojimi odkritji; si je pridobil po zaostigi svojih znanstvenih sodelavcev mednarodni sloves. Priključen je univerzi v Ljubljani. Ljubljanski reaktor bodo podarile Združene države Amerike, ki so priložile še ček za 200.000 dolarjev za znanstvene raziskave.

vilo Vidalija do drugačnega zadržanja. Na shodu v kinu Arcobaleno je v nedeljo 22. okt. poslanec Vidali med drugim povedal, da je avtonomna federacija KPI vsoglasna, da se postavijo tesni odnosi z ljudstvom in vlado Jugoslavije. Pravijo, da je titovcem Vidalijevo prilizovanje nekam sumljivo.

Korošci med nami

V nedeljo 29. oktobra so nastopili v tržaškem Avditoriju koroški pevci. Zbor »Jakob Petelin - Gallus«, ki ga vodi prof. Cigan, se je predstavil tržaškemu občinstvu z vrsto skladb modernih koroških skladateljev. V drugem delu repertoarja pa smo lahko poslušali narodne in umetne slovenske pesmi. Povezavo med posameznimi pesmi pa so oskrbeli gostje sami v pristni koroški govorici.

Občinstvo, ki je do zadnjega kotečka napolnilo dvorano, je izvajanje koroških pevcev nagradilo z burnim poskanjem.

Velik uspeh so doživeli pevci »Jakoba Petelina - Gallusa« tudi v soboto, ko so gostovali na Bazovici.

Podoben koncert so imeli Korošci preteklo nedeljo v Celovcu pred izbrano publiko. Nastopu so prisostvovali tudi predstavniki avstrijskih oblasti.

Dogodki po svetu

VJEČESLAV MIHAJLOVIC MOLOTOV, ki je že več časa na Dunaju, se po znanih obdobjih Hruščeva in njegovih sodelavcev na kongresu sovjetske partije, že tri dni ni odpravil s stanovanja. Na sovjetsko poslanstvo na Dunaju pošilja zvesti naslednik Stalina svojo ženo Pavlino, kateri pa sovjetski konzul Averof ni dal dobrih vesti. Molotovo stanovanje je zastraženo od časnika, ki upajo, da bodo lahko dobili izjavo naravnost od obsojenca. Dunajski listi pišejo, da si je Molotov sam izkopal jamo, v katero je padel, saj pravijo, da je poslal Hruščevu pismo, v katerem ga je obdolžil dolge vrste zločinov. Ni izključeno, da se bo Molotov odločil, da ostane v izgnanstvu, kot je to storil pred njim Trocki, in da bo zaprosil avstrijske oblasti za politično zavetišče.

ENI JE PODELILA JUGOSLAVIJI 30 MIL. DOLARJEV POSOJILA. V teh dneh je na obisku v Titovi Jugoslaviji posebna delegacija italijanske države pretrolejske družbe ENI s predsednikom ing. Matteim na čelu. Delegacija preučuje možnosti intenzivnejših raziskav in poizkusnih vrtanj po raznih predelih Jugoslavije. ENI bo tudi modernizirala čistilnice petroleja v Bosanskem Brodu, v Sisku in na Reki. V ta namen je podelila Jugoslaviji 30 milj. dolarjev kredita.

NOV KORAK K EVROPSKI INTEGRACIJI. Tri države: Švedska, Avstrija in Švica, ki pripadajo Evropskemu svobodnemu trgovskemu področju, so se na Dunaju sporazumele, da bodo še letos zaprosile Evropsko gospodarsko skupnost za sprejem kot asociirane članice.

LOVSKI BOMBNIKI ZDA SE VRACAJO NA FRANCOŠKO. Pred dvema letoma so se morali ameriški lovski bombniki umakniti iz Francije istočasno z atomskimi bombniki. Zatočišče so našli v Veliki Britaniji. Med tem časom je de Gaulleu zamerljivost nekoliko splahnela.

SIMPLON-ORIENT-EXPRES USTAVLJEN. Švicarske zvezne železnice so objavile naslednji sklep: »Na predlog jugoslovanskih železnice bo klasični mednarodni vlak »Simplon-Orient-Express«, ki je redno obratoval od l. 1919, izbrisan iz voznega reda.«

PRIJATELJA SPOZNAŠ V NESREČI

Junij mesec 1941 bo mnogim Stajerskim Slovincem ostal v sreči črno zapisan vse do konca življenja. V tistih strahotnih dneh so po Slovenski Stajerski divjale nacistične tolpe v pogonih na slovenske razumne in zlasti še na primorske rojake, ki so se morali po prvi svetovni vojni preseliti v Maribor in okolico, ter so s svojo prisotnostjo dokumentirali pravo narodnostno lice teh krajev.

Na tisoče in tisoče Slovencev so nacisti po okupaciji Slovenske Stajerske izropali, nagnali v zbirna taborišča in odvzajali v Srbijo. Slovensko Stajersko so hoteli čez noč preobraziti v nemško provinco.

V tem času so v Srbijo prihajale množice srbskih beguncev, ki so bežale pred Paveličevimi hudodelci. Sama Srbija je bila pod nacistično okupacijo zavita v globoko žalost in kruto razočaranje. In vendar so v Jagodini, Cupriji, Paračinu, Kragujevcu, Vrnjački Banji, v Kraljevu, Užicu, Čačku in številnih drugih mestih sprejemali izropane slovenske brate z odprtimi rokami in bratsko ljubeznijo. Tudi tu med nami so rojaki, ki so osebno doživljali čase, v katerih se je uveljavljalo načelo: V nesreči spoznaš prijatelja! To so bili vsekakor daleč bolj prepričljivi dokazi srbskih narodnih lastnosti kot pa je načrtno zastrpljevanje odnosov med posameznimi jugoslovanskimi narodi.

Dvajset let je minilo od teh težkih časov, vendar so v spominu mnogih ostali neizbrisni. S solzami in krvjo se varijo bratstva med narodi prav tako kot med posamezniki.

V znak hvaležnosti so meseca septembra bivši preganjanci iz Stajerske organizirali skupni obisk svojih nekdanjih srbskih gostiteljev, kjer so jim pred dvajsetimi leti nudili streho in košček kruha. Posebni vlak z nekdanjimi žrtvami nacistične krutosti ves okrašen s cvetjem, je na beograjski postaji iztovoril 750 izletnikov, ki so se razpršili po srbskih krajih, kjer so preživeli nekaj prijetnih ur spominov.

Na spomlad se pripravljajo Slovenci na sprejem svojih srbskih gostiteljev na slovenski zemlji.

Smrtna kosa

Po dolgi in mučni bolezni je preminul g. Viktor Zivic. Na zadnje pot ga je spremljala velika množica ljudi iz Skorkeljskega hriba, med katerimi je bil pokojnik dobro poznan.

Uzloščeniim sorodnikom izrekata sožalje uprava in uredništvo »Demokracije«. Umrla pa je tudi g. Emilija Zlobec roj. Kalc. Na zadnje pot jo je spremlilo veliko Slovencev in Slovenk. Preostaliim sorodnikom naše iskreno sožalje.

DAROVI

Vpočastitev spomina pokojnega župnika Antona Piščanca daruje N.N. L. 2000.- za SDZ. — Za sklad Demokracije daruje g. I. T., Trst Lir 400.- Iskrena hvala!

Od absolutizma do dvodomnega parlamenta

(Konec s 3. strani)

mum davkov, ali pa je bil posestnik določene minimalne površine zemlje (glej cenus).

✘ ZVEZNA DRŽAVA nastane z združitvijo raznih državi podobnih delov v državno skupnost, pri čemer ohranijo posamezni deli svojo samopravo (glej geslo). Bistvena državna pooblastila kot na primer državna obramba, zunanja politika, skupna ustava, vse to pa je pridržano središču.

✘ ZUPAN. Normalno razpolaga demokratično organizirana občina nekega mesta ali večjega naselja ne samo z nekakim občinskim parlamentom (občinski svet), katerega člani, svetovalce so neposredno izvolili občinarji, ampak je na čelu občinski odbor, ki ga lahko neposredno izvolijo občani ali pa občinski svetovalci. To je zakonito izvoljeni občinski zastopniki. Predsednik take občinske vlade, župan uživa v malem pooblastila ministrskega predsednika. V Združenih državah po nekaterih zveznih državah ne pozna na čelu občine politično izvoljenih županov, ampak izvoli občinski svet plačanega strokovnjaka, ki posluje kot nekak generalni ravnatelj tvrde občina X«. Seveda je odgovoren političnim in demokratično izvoljenim korporacijam.

(Konec)

Odgovorni urednik:
Prof. IVAN RUDOLF
Tiskarna Adria, d. d. v Trstu

Uredništvo in uprava:
Trst, ul. Macchiavelli 22-II. - tel. 3-62-75
Dopisi za uredništvo:
ulica S. Anastasio 1/c - Tel. 23-039
Goriško uredništvo:
Gorica, Riva Piazzetta 18-I.
CENA: posamezna številka L 30.—
Naročnina:
mesečno L 50.— letno L 600.—
Za inozemstvo:
mesečno L 90.— letno L 1000.—
Poštni čekovni račun: Trst št. 11-7223